3.3. Nâsih ve Mensûh

Nesh, bir ayetin hükmünün, daha sonra gelen bir ayetle kaldırılmasıdır. Hükmü kaldırılan ayete mensûh, hükmü kaldıran ayete nâsih, bu olaya da nesh denir. Kur'an'da nesihten bahseden ayetlerden birisi şöyledir: **"Biz bir ayeti kaldırır veya onu unutturursak mutlaka daha iyisini veya benzerini getiririz. Bilmez misin ki Allah her şeye kadirdir."**[17]

Sadece emir ve yasaklarda söz konusu olan nesih, bir hükmün yürürlükten kaldırılıp yerine başka bir hükmün konulmasıdır. Nesh Hz. Peygamber'in risalet dönemiyle sınırlıdır. Nesh, itikad, ahlak ve kıssaslarda söz konusu değildir. Kur'an-ı Kerim, insan ve toplumu eğitmek ve geliştirmek için indirildiği toplumun doğrularını onaylamış, yanlışlarını yeni hükümlerle tedricen kaldırmıştır. Nesih, bir başka şekilde önceki dinlerin hükmünün Kur'an-ı Kerim tarafından kaldırılmasıdır.

Nesh, asla Allah'ın (c.c.) bir şeyi önceden bilmeyip anladıktan sonra önceki hükmü değiştirmesi olarak değerlendirilemez. Buna "beda" denir. Allah (c.c.) için bu söz konusu olamaz. Yüce Allah (c.c.), nesih yoluyla toplumun şartlarına uygun hükümler koyarak ahlaki gelişme zemini sunar. Nesh, ayrıca insanların hükümlere alışmalarını sağlayan bir kolaylıktır, başka bir deyişle ilahi tedrici bir eğitimdir.

BİLGİ KUTUSU

Neshin bazı şartları vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

1. Nâsih ve mensûh naslar arasında zaman bakımından bir fark olmalı ve aralarında neshi gerektirecek bir anlam uyuşmazlığı bulunmalıdır.
2. Neshe konu olan naslar bir hüküm taşımalı ve mensuhun ebedi olduğuna dair bir kayıt bulunmamalıdır.
3. Hüküm açısından nasihin mensuh seviyesinde veya ondan daha üstün olması gerekir. Ayet ayeti, ayet hadisi, hadis hadisi nesh edebilir.

16 Bakara suresi, 158. ayet.
17 Bakara suresi, 106. ayet.

Neshe, sarhoşluk veren içkinin kaldırılması örneğini verebiliriz. Hz. Peygamber'in nübüvvet görevinin başladığı sıralarda sarhoşluk veren içki tüketimi oldukça yaygındı. Kur'an-ı Kerim bu kötü alışkanlığı bir anda kesin bir emirle kaldırmamıştır. Bunun yerine insanları eğiterek onu aşamalı şekilde kaldırmayı tercih etmiştir. Allah (c.c.) ilk olarak hurma ve üzümlerden hem içki hem de güzel rızık elde edildiğini, bunda da düşünen bir toplum için ibret olduğunu beyan etmiştir.[18] İkinci adımda alkollü içkinin, bazı faydalarının yanında, günahının büyük olduğu vurgulanmıştır.[19] Bu uyarı, içki içen Müslümanların zihnine "içkinin günahının büyük olduğu" fikrini yerleştirmiştir. Bir sonraki aşamada sarhoş hâldeyken namaz kılmak yasaklanmıştır.[20] Bunun gereği olarak alkol kullanan Müslümanlar, namazların öncesinde içki içmeyi bırakmış ve böylece içki içmenin vakti daraltılmıştır. Son adımda ise şu ayetle bu alışkanlık kesin bir şekilde yasaklanmıştır: **''Ey iman edenler! İçki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar (putlar, heykeller) ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.''[21]** Bu ayetlerin indirilmesiyle Müslümanlar içki içmeyi tamamen bırakmış ve ellerinde kalan içkileri dökerek imha etmişlerdir.

Örneklerden de anlaşıldığı üzere, Kur'an-ı Kerim'in tefsiri yapılırken veya ondan hüküm çıkarılırken neshi dikkate almak gerekmektedir. Böylece, Kur'ani hükümlerin netleşmesi sağlanmakta ve insanlar için faydalı sonuçlar çıkarılabilmektedir.

18 bk. Nahl suresi, 67. ayet.
19 bk. Bakara suresi, 219. ayet.
20 bk. Nisâ suresi, 43. ayet.
21 Maide suresi, 90. ayet